

TJEDAN ARHIVA 2002.

Ovogodišnji Tjedan arhiva održavao se u razdoblju od 6. do 10. svibnja s naslovnom temom *Povjerljivi podaci i dostupnost informacija*. U sklopu te manifestacije, u Profesorskoj čitaonici Hrvatskog državnog arhiva organizirana su dva okrugla stola.

1. Okrugli stol pod naslovom *Dostupnost informacija i njihovo korištenje* obuhvatio je sljedeće teme:

- odredbe o dostupnosti arhivskoga gradiva (rokovi čuvanja, korištenje povjerljivih dokumenata, deklasifikacija arhivskoga gradiva),
- dostupnost uvjetovana sređenošću arhivskoga gradiva i postojanjem obavijesnih pomagala,
- dostupnost novijeg arhivskoga gradiva (od 1945), pokrivenost toga razdoblja arhivskim gradivom u arhivima, problemi preuzimanja takvoga gradiva, akvizicijska politika arhiva, zainteresiranost povjesničara za istraživanja poslijeratnoga razdoblja,
- načini korištenja arhivskoga gradiva (izrada preslika),
- objavljivanje dokumenata (posao arhivista ili povjesničara?).

Sudionici okrugloga stola bili su povjesničari, česti istraživači i korisnici gradiva Hrvatskog državnog arhiva (Zdenko Radelić, Drago Roksandić, Miroslav Akmadža, Zdravko Dizdar, Katarina Spehnjak, Tvrtko Jakovina i drugi), kao i djelatnici HDA.

Ovom prigodom moglo se čuti dosta prijedloga, komentara i problema s kojima se susreću sami istraživači, ali i djelatnici arhiva, posebno djelatnici čitaonice HDA. Korisnici gradiva su kao poseban problem iznijeli radno vrijeme čitaonice (8,15-15,45 sati) koje im često puta ne odgovara zbog drugih poslovnih obveza, a posebno su ga istaknuli korisnici koji dolaze iz drugih mjesta Hrvatske i žele istraživati duže, ali i tijekom vikenda.

Sami istraživači su ipak napomenuli kako dobro surađuju s djelatnicima arhiva, dolaze do ciljanih informacija i gradiva koje žele istraživati. Naravno, problem koji ih zaokuplja je nemogućnost kopiranja većih cjelina gradiva i rok koji ih sputava za određene projekte, pa samim time nemaju vremena sjediti u čitaonici i istraživati te kopirati samo ono što će koristiti i citirati kao izvor. Problem kopiranja nametnuo se kao glavni problem tijekom ovog okruglog stola.

Posebno je vidljiva takva praksa kod mladih povjesničara-istraživača koji žele što prije doći do informacije i dokumenata. Često puta nisu voljni dugo sjediti u čitaonici, već žele više raditi s preslikama i skeniranim dokumentima na CD romovima,

izvan arhiva. Tako kopirajući velike količine gradiva ne moraju toliko vremena proboraviti u čitaonici arhiva i onda eliminirajući nebitno, dolaze do izvora koji su im zanimljivi za temu koju istražuju. Nažalost, tu se onda nameće novi problem, a to je stvaranje nepotrebnih zbirki i preslika dokumenata i u tom smislu potrebna je edukacija korisnika o svrsi arhiva i načinu korištenja i kopiranja gradiva.

Kao prijedlozi od strane nekih korisnika spomenute su digitalizacija i informatizacija i u tom smislu problem istraživanja bez ulaska u arhiv, što nažalost predstavlja ipak jednu ideju neprimjenjivu na polju arhivistike i istraživanja dokumenata, posebno kad se radi o rezervatnom gradivu i gradivu koje se koristi pod posebnim uvjetima i pravilnicima, a često najinteresantnije i najtraženije od strane korisnika.

Također, spomenuta je praksa nedavanja mikrofilmova istraživačima, umjesto izvornog gradiva, čime je umanjeno čuvanje i zaštita takvih dokumenata. Sami istraživači su u tom smislu spomenuli praksu u svijetu gdje je dostupnost izvornim dokumentima vrlo ograničena, a i sam ulazak u arhiv i biblioteke određen čak posebnim pravilnicima o oblačenju i slično.

Istaknuta je želja za boljim kontaktom i vezom između HDA, Hrvatskog instituta za povijest i Zavoda za povijest, bolji kontakt u projektima i zajedničkim poslovima, prilikom kojih se posebno može iskoristiti znanje i dobro poznavanje gradiva od strane arhivista.

Na kraju je zaključeno kako uglavnom postoji dobar odnos i dobra suradnja arhiva s povjesničarima, uz napomenu ravnatelja HDA, dr. Josipa Kolanovića, kako nije bilo nikakvih afera ni s jedne ni s druge strane, a i sami arhivisti pokazuju zrelost i ozbiljnost u radu s dokumentima, jer nije bilo nikakvih nezakonitih radnji ni od strane samih arhivista.

2. Okrugli stol održan je na temu *Povjerljivi podaci i pristup službenim informacijama*.

Cilj okrugloga stola bio je potaknuti raspravu o pravnim pitanjima u svezi sa zaštitom i korištenjem povjerljivih i osobnih podataka koje prikupljaju tijela državne uprave, te o pravu javnosti na uvid u službene informacije. Okrugli stol je obuhvatio sljedeće teme:

- pravno uređenje pojma povjerljivih podataka i dokumenata, te postupanja s njima,
- djelotvorna zaštita privatnosti i osigurano pravo javnosti na uvid u službene informacije javnih tijela,
- postojeće pravno uređenje zaštite i pristupa povjerljivim i službenim informacijama u Republici Hrvatskoj te potrebe i mogućnosti za njegovu prilagodbu odgovarajućim preporukama Vijeća Europe te propisima i praksi u zemljama Europske Unije.

Ovom prigodom Hrvatski državni arhiv je 2002. godine objavio u prijevodu nekoliko dokumenata Vijeća Europe koji sadrže smjernice u svezi sa zaštitom i pristupom povjerljivim i službenim informacijama (Zaštita osobnih podataka i dostupnost informacija. Preporuke Vijeća Europe).

Ovaj okrugli stol zapravo je bila konferencija za novinstvo na kojoj su bili nazočni: Branka Šulc, pomoćnica ministra kulture, mr. Rajko Alen koji je prvi u Hrvatskoj magistrirao na tajnosti podataka, HTV i radijski novinari, povjesničari, istraživači odnosno korisnici HDA. Cilj ovog okruglog stola bio je davanje informacija o tome kako se odnositi prema informaciji i s informacijom, i u tom smislu je dana na uvid i korištenje izdana navedena preporuka Vijeća Europe. Objavljivanjem navedenih preporuka hrvatskoj javnosti su dana na uvid suvremena europska gledišta o pravu na informacije i o važnosti zaštite državnih i osobnih prava sadržanih u dokumentima.

Josip Kolanović, ravnatelj HDA, uveo je sudionike u ovu iznimno zanimljivu i aktualnu temu te je iscrpno odgovarao na pitanja predstavnika javne vlasti i novinara. Istaknuto je kako HDA ima za cilj čuvati informacije trajne vrijednosti, pa u tom smislu postoji zakonsko zaleđe koje to osigurava. Građivo je dostupno građanima 30 godina nakon nastanka, građivo koje je od državnog interesa dostupno je 50 godina nakon nastanka, odnosno građivo koje se odnosi na privatnost osoba, dostupno je 70 godina od njegovog nastanka ili 10 godina od smrti osobe na koju se ono odnosi.

Sam pristup informaciji u tom smislu ima neka ograničenja i može se zloupotrijebiti. Zaštita javnog državnog interesa (dakle same države) i zaštita svakog pojedinog čovjeka (dakle njegove privatnosti). Navedenim se može široko koristiti, a samim time i manipulirati.

Pitanje dosjea Službe državne sigurnosti RSUP-a SRH predstavlja delikatno pitanje. Pravo na uvid u dosjee imaju sve osobe na koje se dosje odnosi, kao i najbliža obitelj osobe čiji dosje postoji, dok HDA zadržava jedino pravo zaštite treće osobe. Uvid u dosjee reguliran je posebnim Pravilnikom, a u dogovoru s MUP-om RH (<http://www.arhiv.hr/hr/koristenje/fs-ovi/dosjei.htm>).

Posebno je na inicijativu novinara pokrenuto pitanje dokumenata iz Predsjedničkog ureda koji još uvijek nisu predani HDA, te je u tom smislu ravnatelj HDA objasnio "povijest" korespondencije s Predsjedničkim uredom, kao i strukturu navedenog arhiva. S obzirom da se radilo o polupredsjedničkom sustavu, sve bitne informacije (unutarnja, vanjska politika, vojna pitanja) slijevale su se u Ured te je on predstavljao najznačajnije informacije o RH u tom razdoblju na svim poljima. Novinari i ostali sudionici su upoznati s iskustvom u SAD-u, gdje svaki predsjednik sam raspolaže tim arhivom i daje ga različitim fondacijama koje postaju Presidential library, a Državni arhiv u Washingtonu stručno regulira korištenje i obradu arhiv-

skog gradiva. Također je dana inicijativa da Tuđmanov arhiv mora ostati zaokružena cjelina, a njegovo korištenje treba regulirati u skladu sa zakonima RH i pravilnicima arhivske struke. Istaknut je i primjer arhiva Georges-a Pompidou-a, francuskog premijera i predsjednika, koji se sastoji samo od službenih dokumenata, dok je obitelj naknadno predala državnom arhivu i obiteljski arhiv, čime je stvorena cjelina.

Posebno je istaknuto da sve osobe bez obzira na struku, imaju jednak pristup arhivu, a dužnost je arhiva da čuva trajno informacije i štiti interese svakog pojedinca i njegovu privatnost. Posebno je aktualan problem "curenja" raznih informacija i objavljivanja transkripata u medijima, pa se i tu postavlja pitanje zakonske zaštite.

Povjesničarka Katarina Spehnjak posebno je istaknula svoje dobro iskustvo u korištenju gradiva HDA u znanstvene svrhe, te kako je zaštita treće osobe i privatnosti svakoga izuzetno bitna i nužna.

Problem uništavanja informacija još je jedan u nizu problema koji se javljaju. Arhiv je jedina ustanova koja može konačno vrednovati gradivo i stručno odlučiti da li će se nešto izlučiti ili ne, dok je poseban problem krađa dokumentacije. Nijedan dokument nastao u javnoj službi ne smije se uništiti bez liste s rokovima čuvanja i potpisa struke.

Na kraju je spomenut problem deklasifikacije, tj. kada se s dokumenata koji su proglašeni tajnima skida tajna. Posljednju riječ u tom slučaju ima u tu svrhu formirano arhivsko povjerenstvo. Tada se na zahtjev stranke može deklasificirati cijeli predmet, odnosno deklasifikacija se može izvršiti samo za pojedinu osobu koja to traži (npr. ako je u tijeku neki sudski postupak i slično).

Ovaj okrugli stol, odnosno konferencija za novinstvo, pokazao je izuzetno zanimanje za arhiv, dostupnost dokumentima i jedan drugačiji odnos prema arhivu i arhivskoj struci.

Mirjana Jurić